

Jurče razlaga svojemu stricu

cesarski patent od 4. sušca zastran desetine, tlake in družih dávšin.

Deveto pismo.

Ljubi stric!

Danes grém z razlaganjem naprej in pridem na §. 14. cesarskiga patenta. Ta paragraf govori ad prepisnih štiber, to je, od lavdemija, desetiga denarja i. t. d. V tem paragrafu, ljubi stric! se kaže posebna skerb za dobiček kmetov. Z odškodovanjem lavdemija in mortvarja se nimajo kmetje clo nič pečati; vse, kar se bo odrajtalo grajšinam, prevzame država (cesar), razun tistih prepisnih štiber, ki so po emfitevtskih pogodbah ali kontraktih *) med nadposestnikom in med vživavnim posestnikom izgovorjene. — 14. paragraf po tem takim ne potrebuje dolziga razlaganja; kér to, kar se nima plačati, človek nar lože in nar boljši zapopade. Zató moramo hvaležni biti. Kakó bojo pa cesar to reč s grajšinami poravnali, to nam ni nič mar. Mi smo zadovoljni, če nam le nič plačati ni treba. Kako pa se bo odkupa za emfitevtske pogodbe zgodila, bo odločila posebna postava, ktera bo pozneje oznanjena. Veliko prerajtovanja bo sicer ta reč prizadjala, nam pa vse tó nič sivih las ne déla, kér tarifa odškodovanja za te reči se ne bo merila po enim samim kmetu, temuč se bo prerajtala na vse kmete skupej, ki so bili poprej eni grajšini podložni. Po tem takim je nar boljši, če država sama (cesar) prevzame poravnaje te reči. — 15. paragraf govori od tega, kakó se ima to pobotati, kar je imela marsiktera grajšina tlačanu dajati, kadar je prišel tlako delati i. t. d. Že v 2. §. sim Vam povedal, de je imel podložni kmet za marsiktero delo, ki ga je imel grajšini opraviti, kak poboljšek dobivati, postavim, vína, mostnina, ovsa za vpreženo živino i. t. d. Z nehajanjem tlake neha tedej tudi ta poboljšek. Prišparanje tega poboljška pa po tem patentu ne pride grajšini v dobiček, kér je bilo délo tlačana tudi toliko menj vredno, koliko več je móгла grajšina poboljška dajati. Če je, postavim, dobil tlačán polič vína na dan, se zamore odkupna tarifa le takó prerajtati, de se od vrednosti dnevniga dela en polič vína preč potegne. In takó je tudi z drugimi poboljški. To bo mende vsaki človek za pravično in spodobno spoznal; ravno takó pravično in spodobno je pa tudi, de se vrednost grajšinskiga poboljška ali nasprotne dolžnosti na tisto vižo prerajta, kakor vrednost podložnikoviga dela. Kar je enimu pravica, mora tudi drugimu biti.

Težko je misliti, de bi bilo imelo delo podložniga kmeta manjši vrednost, kakor poboljšek, ki ga je grajšina kmetu dajala. In če bi se ravno skazalo, de vrednost grajšinskiga poboljška preseže vrednost podložnikoviga dela, se vunder nima od kmeta zató nikdar doplačanja terjati.

Nadjam se, de boste zdej, če 14. in 15. §. patenta preberete, ju dobro razumeli. Z Bogam!

Vaš zvest Jurče.

Zgornjim Pivčenam.

Sosedje! Prijatli! Priserčno veselje me je obšlo, slišati, de ste Vi namenili, méne za svojiga vikšiga oskerbnika Svoje srenje izvoliti, kér po tem spoznam Vaše zaupanje do mene, kar si v svojo veliko čast štejem! Veliko veči veselje pa čutim še le za tó, kér takó se mi odpira priložnost, naši dragi domovini, ktere sreča in blagor je nevgasljiva želja mojiga serca, s svetam in z djanjem, z vsim mogočim trudam in prizadevo kaj koristiti in k dosegi njeniga davno željniga blagostanja pripomoči.

*) Kaj de so emfitevtske pogodbe, je razloženo v 4. pismu. Vredništvo.

Ravno zató pa, kér te želje v sercu nosim, me tudi dolžnost, kakor zvestiga sina domovine veže, Vam v natanjčni prevdarek nekaj predpotožiti. Kar iz serca pride, se tudi serca prime! —

Od 15. sušca p. l. to je, od časa preterganiga stariga, za ljudstva žalostniga vladanja se našimu mogočimu avstrijanskimu cesarstvu lepši in srečniši prihodnost pripravlja. De pa še dandanašnji obljubljeniga polajšanja čakati moramo, so le hude prekucije in silne vojske, posebno na Laškim in Ogerskiur, krive. — Eno ministerstvo se je za drugim menjalo. Komaj se je ena ministerska vlada z dnevam rodila, že je z nočjo druga zrastle in poprejšnjo nadomestila, dokler se ni s pomočjó večine miroljubnih sedanja vstanovila, ktera si z vso mogočo hitrostjo prizadeva, potrebne in davno željene premembe vpeljati.

Čudim se zares tolikim naredbam, ktere so po odpravljenim deželnim zboru v Kromerizu že na svitlo prišle, — škoda le, de dozdej mertve čerke se niso oživele! Čudim se krepkimu ravnanju ministerstva, ki vkljub tolikim zadržkam vunder potrebne poprave dozdej takó rekoč zarujoveniga cesarstva takó razumno napotuje, — škoda le, de se vidi, kakor bi se hiša popred zidala, predin se temeljni kamen postavi!! Moja misel je: pred vsakim politiškim razdeljenjem kake dežele primerjeno razdeljenje srenj napraviti, in gotovo bi se bili takó vsi Pivčeni v eno edino srenjo, v eno edino sodnijo združili, namesto, de so zdaj v tri okroge, in žalibog! v mnogo srenjic raztergani! Ne, de bi se jaz hotel z ministri pretezovati, tolikomanj, kér jih častitljive in razumne možake spoznam, tudi ni to namen pričijočiga spiska, zakaj zanesti se smemo, de se bo za to prvi deželni zbor krepko potegnil! Tukaj sim le opomniti hotel: naj bi se soseske po pametnim, domovini koristnim načinu zedinovale.

Namen ministerstva je očiten: preveliko število nepotrebni uradnikov zmanjšati, zató je mnogo politiških opravil srenjam izročeni. Nespametno bi bilo tedaj le pomisliti, kakor de bi nemara s tem, de vlada toliko politiških opravil srenjam izroči, kaka nova težava ali jarm soseskam naložen bil! Marveč mislim, de z obudjenjem častimarnosti se tudi povzdiga vikšiga omikanja ljudstev podpira. To je ponatorno, zakaj vsaki posamezni deželan čuti nekakšno častimarnost, ko vidi, de vlada do ljudstva toliko zaupanja ima, in takó se tudi v vsakim obudi gorečnost, po svoji moči pridu svoje dežele kaj koristiti, kar zopet vsaciga deželana obuduje, se po svetu bolj marno ozirati, z oziranjem po svetu si vsaki več skušnje pridobi, skušeno dobro se v deželo vpelje, in dežela se le z dobrimi naredbami obogati, ter blagor duha in telesa zvestim udam nanaša. Takó postanejo po ponatornim poti domači sinovi pripravni, svoji domovini koristiti, svoji srenji z delam in svetam pomagati! Takó si bodo domači rojaki lahko v domačim kraji domači kruh služiti zamogli!

Vsaka srenja po postavi mora narmanj eniga vikšiga oskerbnika, dva svetovavca in eniga pisarja imeti. V kolikor srenj se tedaj en okrog ali zavoljo prevzetne, ali zavoljo samosvoje, ali zavoljo nepodučene glave prebivavcov razdeli, tolikokrat po štiri uradnike bo treba več imeti, in takó se iz dežja pod kap hodi, ali pa iz vajšnice na slamo!

De se pa soseske lahko in po svoji volji zedinijo, ni dvoma! — Dozdej je politiške opravila kakih čvetero ali petero uradnikov brez posebniga truda oskerbelo; odzdej bo nemara manj peres in černila potreba (sicer ima navada železno sukno, pa vunder ne bo mende vse po starim kopitu), takó de bodo morebiti trije uradniki vse tiste opravila oskerbeli, tode s tem imenitnim razločkam, de uradniki ne bodo ne cesarski, ne ptujci, ampak soseskini možje in naši rojaki.

Druga korist je: Če bo manj srenj, koliko manj bo pisarije z vikšimi uradništvi in pisarnicami, toraj koliko manj uradnikov tudi pri vikših uradništvi? Prevdarimo, koliko bi bilo brez potrebe zaverženiga, če bi 4 ali 5 srenj ravno eno reč pisariti moglo? To bi bilo grozno slabo gospodarstvo, očitna potrata!

Zadnjič pa, če več ljudi k enimu cilju in koncu doklada, toliko manj plačila na eniga pride, in ko bi vsak izmed nas blagá in blagá imel, bi vender nobedin po nemarnim denarja zametavati ne hotel!

Prijatli in sosedje! Kakor si bomo postlali, takó bomo ležali! Ne smemo rok križem pokladati! Serce veljá! — Prevdarite, presodite dobro moje besede in zedinite se, de bomo na celi Pivki samo eno, k večjemu dve srenji imeli! Zagotovim Vas, de so to želje Vašiga in za celo domovino dobro mislijočiga prijatla!

Na Kalcu 18. veliciga serpana 1849.

Miroslav Vilhar.

Nasprotnikom slovenstva, pa tudi njegovim prijatlam.

(Konec.)

Terst imenuje stari gèrški zgodovino- in zemljopisavec Strabo krajnsko vas *Κομη Καρνικη*. Takó, dokler je Terst bil vas, je bil krajnski; zdaj, ko je lepo, bogato in veliko mesto, pa nekteri bledejo, de bi bil laški ali pa nemški; le slovenski ne. Po sili mi tukaj na misel pride, de kakor se pri malim rado godí, takó tudi pri velikim. Dokler je deček vmazan in reven pastirčik, pozná mater; ko pa zrasede, obogató ali če gospôsko sukno obleče, rad na mater pozabi, ali je še včasih noče poznati, kér je ena kmetčka reva.

De je Istra, pri vsim tem, ko se je nekteri Lahilasté, slovenska, spričuje jezik večiga dela nje prebivavcov.

Kdor Slovenii le razdeljenje privoší, naj se popraša: kdo je veči nepokojnost Avstrii napraviljal, Slovenci ali kdo drugi? in potem bo vganil: komú bi šlo bolj razdeljenje. Laške mesta in Gradec se v poskušnji niso takó stanovitne pokazale, kot slovenske. De so Teržaško, Istra in Goriško pokojni kraji bili, je ta vzrok, kér tod še slovenski živelj premaguje.

Če bo Slovensko popolnoma razdeljeno, se utegne Slovincam takó goditi, kakor kaki živali, ki dosti terpí zató, kér gospodarju ne pové, kaj ji je, de bi ji vedil pomagati. Ako se bo sčasama kak Slovenec pertožil, de mu pri razdeljenju ne gre po volji, bo vlada za to nedolžna.

Med nasprotniki ima Slovensko tudi domače, kteri se, namest se kaj peručiti domačiga, raji nekdanje šege deržé, ktera šega v tem obstóji, de se vse domače graja, in de se Slovenec med ptujce kot sraka med šoge štuli. S to šego so Slovenci sebe pred ptujci zaničljive delali. Herder tudi pravi: „de kdor sladkiga glasa materniga jezika ne spoštuje, ne zasluži iména človek.“

Kar spremene časa s sabo hvale vredniga ali vsaj nedolžniga pernesó, kakor je pametna gorečnost za domorodnost, se sme posnemati, — ali če nočemo posnemati, vsaj družih ne smemo grajati, de to posnemajo. Jez pravim pametna gorečnost, to je taka, ki ni zdravi pameti ali keršanstvu nasproti; sicer bi bila neumna, in še lahko pregrešna.

Voz spremen gre neprenehama naprej, če tudi po ovinkih na staro nazaj pride. Kdor ga hoče od spredaj ustaviti, bo povožen; kdor ga od zad hoče perderžati, bo mogel za njim teči, ali pa pasti in se otleči. Pri tem vozu imate véra in deželna oblast vinte, zavornice, cokle, verví, poveze, ratlje, kole za odnašati, pomočnike ga vižati, de bi kam napak ne zašel, ali se ne zvernil. Če se nesreča primeri, de se zverne, gre tudi zver-

njen naprej; le tiste, ki so na njem, potolčene in omamljene naprej vleče, ali pa gredó rakam žvižgat. Ustaviti ga je le tisti v stanu, ki je nad nami. Tistimu človeku pa, ki bi se sicer vperal ga ustaviti, bi bilo reči, kar je Apolin rekel svojimu sinu Faetonu, ko ga je ta prosil, de naj mu nebeški voz vižati izroči:

Magna petis, Phaeton; et quae nec viribus istis
Munera convenient. — Ovid, Metam. L. 2. v. 54.
Poženčan.

Iz Tominskiga.

18. dan pret. m. je v Snojilah 7. hiš o poldeveti uri zjutraj pogorelo. V hiši, v kateri je goreti jelo, so stara mati nevarnost le po tem, ko je bil rudeči petelin v strehi, zapazili; uboga deklica, ki je bila v zibelu, se je takó opekla, de je še tisto noč strašnih bolečin umerla. V drugi hiši je deklica 6 lét stara pa bolehná, ki si ni plamenu več uiti upala, pod trugo zlezla in žalostno poginila; le košice so tretji dan po pogorišu nesrečni oče, ki so iz pota domu prišli, najdlí. Ravno temu gospodarju je dvoje juníc, dvoje bikov in eno presé zgorelo.

Le dva soseda sta bila asekurirana, pa zavoljo očitanja drugih, de vas požgati mislita, sta družbi sv. Florijana plačevati nehala in takó gotovo pomoč v sili zanemarila. Kmetje! kdaj se vam bodo oči odperle spoznati, de le asekuriranje pohištév vas beraške palice oteti zamore? Verh tega je 19. dan pret. m. svečer tudi toča v ravno tem kraji in v več sosesinah pridelke vzela. Gorje ubogim pogorelcem, dvakrat tepenim, ako jim dobrotljivi bratje v sili ne pripomorejo!

A. Š.

Novičar iz Ljubljane.

God (rojstni dan) našiga ljubljeniga cesarja Franca Jožefa I. je bil v Ljubljani z veliko častjó praznovan. V petek je bilo celo mésto posebno lepo razsvitljeno; tavžent in tavžent lučič je gorelo in mnoge hiše, kakor hiša deželnega poglavarja, hiša mestne gosposke, hiša c. k. deželne gosposke, kazino i. t. d. so bile z njimi posebno krasno okinčane. Na gradu — visoko pod milim nebam — je lesketal in krog in krog se svetil avstrijski orel, umetno v mnogih barvah izdelan; nad njim pa z velikimi čerkami „Vivat.“ Kakor se za poglavitno mesto slovenske zemlje spodobi, je bilo na hišah po mestu veliko slovenskih napisov. Posebno je dopadlo okinčanje tiste hiše, kjer plemeniti gosp. Parovič, rojen Horvat stanuje, s tremi napisi, v sredi je s krasnimi čerkami zapisano stalo: „Živijo Franc Jožef I. junački car, — na desni: živijo Radecki vojvoda, — na levi: živijo Jelačić ban.“ Verh teh napisov je lesketal napis „Složnost“; na desni strani je bilo bandero slovensko, na levi horvaško. — Posebno lepo okinčana je bila tudi hiša c. k. kamestralne gosposke, kjer se je nad slovenskim nadpisom: Bog živi našiga cesarja Franca Jožefa I. bralo Cesarjevo pravílo „Viribus unitis.“ Tudi hiša mestne gosposke je imela zraven podobe presvitliga Cesarja na eni strani slovenski, na drugi nemški napis, ki sta bila obá práv lepo zložena. — Tudi gosp. Ig. Kós je napravil na svoji štacuni práv serčin slovenski napis. Še več napisov je bilo, ktere so ljudjé z veseljem ogleovali, kterih pa popisati, nam tukaj prostora manjka. Proti devetými se je podal en oddelk narodne straže z baklami in muziko pred hišo c. k. deželnega poglavarja, njemu kot namestniku Cesarja poklonit se, in mu očitno na znanje dati serčno vošilo k Cesarjevemu godu, ki je v krepkim „Živijo“ donélo krog in krog. Muzika narodne straže je spremaalna slednjo narodno pesem, ki jo je naš izverstni pesnik, gosp. Svetič v ta namen zložil, in se takóle glasi: